

Trine Pertou Mach i RÆSON:

Karikaturkrisens rigtige ét-årsdag

Skal man overhovedet lære noget af Karikaturkrisen, så er det ikke den 30. september (dagen for Jyllands-Postens 12 Muhammed-tegninger), der er skelsættende. Det er tværtimod Statsministerens svar på de 11 ambassadørers henvendelse – som faldt i dag for ét år siden: Den utilgivelige fejlbedømmelse bestod i, at han efterlod dansk udenrigspolitik uden egentlige manøvre muligheder. Uagtet indholdet af Ambassadørernes brev, så *skulle* mødet have fundet sted - dét er essensen i diplomati. Diplomati er meningsløst, hvis det alene anvendes på lande, med hvem man er enig.

af Trine Pertou Mach

IDAG, den 21. oktober 2006, er et-årsdagen for karikaturkrisen. Det er nemlig datoen for Statsministerens svar til de 11 ambassadører fra muslimske lande. Statsministerens afvisende svar var en eklatant fejlbedømmelse af den politiske

situation og bærer et ikke uvæsentligt ansvar for sagens videre eskalering. Min pointe er ikke i så høj grad den tidligere fremførte kritik: At hvis Statsministeren havde reageret som almindelig diplomatisk skik foreskriver, kunne kritikken fra de muslimske lande måske have løbet gennem de traditionelle kanaler, i stedet for at eksplodere på gaderne i flere lande i Mellemøsten, Asien og Afrika. Og på længere sigt forstærke krisen mellem 'Vesten' og den arabiske verden og ødelægge Danmarks omdømme. Eller også kunne det ikke. Det er vanskeligt at spå om, og det er som sagt heller ikke min væsentligste kritik her - selvom det ikke syntes kløgtigt at afkoble den normale form for dialog mellem stater. Nej, Statsministerens helt afgørende fejl var den politiske italesættelse af henvendelsen fra ambassadørerne og af sagens substans.

Spinmaskinen

Det startede ellers lige efter bogen i Statsministeriets velsmurte spinmaskine. En kedelig henvendelse fra muslimske ambassadører i Danmark omkring en række forhånende ytringer blev vendt om. I stedet for, at Statsministeren skulle tage stilling til racistiske udfald i den ekstremt nationalistiske og indvandrerfjendtlige Radio Holger og fra Dansk Folkepartis Louise

Frevert; dumsmarte udtalelser fra den, som øjensynligt er landets kulturminister, og ikke mindst en række tegninger i Jyllands-Posten, blev sagen intelligent vendt på hovedet. Statsministeren undgik at forholde sig til kritikken ved at italesætte racistiske ytringer og det, der er blevet opfattet som blasfemiske tegninger, som en debat om ytringsfrihed. En genistreg ud i kommunikationskunsten. I stedet for at forholde sig til brevets indhold, der omtaler systematisk nedrakning og tilsmudsning (an 'on-going smearing campaign') af islam og muslimer, vendes brevet til et angreb på den danske ytringsfrihed og et krav om statslig censur. Herved fremstod Statsministeren som en stærk og handlekraftig person, der forsvarede et af de afgørende fundamentet i et demokratisk samfund, ytringsfriheden.

Og Venstre var midt i en indenrigspolitisk valgkamp, hvor der var brug for politisk profilering. Få uger inden et dansk kommunalvalg, hvor Venstres politiske dominans helst skulle krones med overborgmester- og borgmesterposter i landets største byer, var det ikke dårligt scoret.

Statsministeren kunne gøre dette, fordi brevet kunne opfattes tvetydigt. Det tjener ikke til ambassadørernes fortjeneste at skrive så uklart. Men det var Statsministerens valg at anlægge en "negativ" (og indsnævrende) tolkning og italesættelse af brevet som alene et spørgsmål om at kræve statslig begrænsning af ytringsfriheden. Kreativ - ikke bogføring denne gang, men - læsning. Statsministeren valgte at forbyde sig mod diplomatiets grundsten: Dialog. Uagtet indholdet af brevet, så *skal* mødet ske, det er essensen i diplomati. Diplomati er meningsløst,

hvis det alene anvendes på lande, med hvem man er enig. EU og dermed Danmark fører jo løbende såkaldt 'kritisk dialog' med lande som Iran.

Han kunne i stedet have valgt at gå ind i sagens substans: At islam og muslimer var gjort til det danske samfunds nye prygelknabe, hvor latterliggørelse, mistænkeliggørelse, diskrimination og almen spot hører til dagens orden. Ikke kun fra ekstreme og højreradikale grupper, men bredt, blandt andet fra flere ledende aviser, opinionsdannere – såsom det pæne trygheds-indgydende småborgerlige ægtepar Ralf Pittelkow & Karen Jespersen - samt medlemmer af regeringen.

Havde Statsministeren valgt denne tilgang, havde det måttet åbnet op for tiltrængt selvkritik. Med den aktuelle udlændinge- og integrationspolitik, og med Dansk Folkeparti som de facto regeringsparti, bærer Statsministeren et ikke uvæsentligt ansvar for tingenes tilstand. Men kritisk selvrefleksion er almindeligvis ikke Statsministerens stærke side og udeblev naturligvis også tilbage i efteråret 2005.

Fordi kortet var blevet spillet på det forkerte tidspunkt var hånden tom udenrigspolitisk. I et demokrati er der ikke nogen retræte fra ytringsfriheden.

Tabet af manøvrerum

Nu er det imidlertid ikke en - ellers relevant - politisk kritik af Statsministerens udlændingepolitik eller regeringssamarbejde med det yderste højre, der får mig til at udnævne 21. oktober som mærkedag for den alvorligste politiske krise i Danmark siden 2. Verdenskrig. Nej: skal man overhovedet lære noget af denne krise, Karikaturkrisen, så er det ikke den 30. september (dagen for Jyllands-Postens 12 Muhammed-tegninger), der er skelsættende. Det er tværtimod Statsministerens svar på de 11 ambassadørers henvendelse.

Statsministerens utilgivelige fejlsvurdering bestod i, at han efterlod dansk udenrigspolitik uden egentlige manøvrerum. Har man spillet Backgammon blot en enkelt gang, ved man, at den strategi er en taberstrategi. Ved at spille

ytringsfrihedskortet kom Statsministeren til fremstå som en stærk leder på den indenrigspolitiske scene. Fordi kortet var blevet spillet på det forkerte tidspunkt var hånden tom udenrigspolitisk. I et demokrati er der ikke nogen retræte fra ytringsfriheden. Det er der politisk enighed om fra venstre til højre i alle demokratiske lande. Herved blev Danmark låst fast mellem ytringsfrihed og forhånelse.

Fejlvurderingen - og dermed den respektløse og helt utidige kolde skulder til 11 landes ambassadører - skyldes de præmisser, hvorpå statsministeren altid opbygger sit politiske verdensbillede: Der er ikke noget at komme efter, jeg tager aldrig fejl, de 'fremmede' (muslimer, indvandrere, socialdemokrater, eksperter og forskere, københavnere, socialistiske ballademagere) er nogle svindlere, man ikke kan stole på, og som har til hensigt at udfordre Statsministerens enevældige magtbase. Havde Statsministeren været sin opgave som netop Statsminister - fremfor højre-ideologisk korsridder - voksen, havde han trukket redskaberne op af den diplomatiske værktøjskasse, fremfor af det italesatte værdifællesskab med Dansk Folkeparti. Hvilket atter giver anledning til at stille spørgsmålet, hvor langt ind i partiet Venstre denne mistænksomhed og kritiske holdning til muslimer rent faktisk rækker? Er dette åndelige værdifællesskab en afgørende del af partiets selvforståelse?

For herboende muslimer, og siden hen alle verdens muslimer, handlede sagen (der i mellemtiden var blevet til 'Karikaturkrisen', efter Jyllandspostens tegninger) ikke om ytringsfrihed. Det handlede om blasfemi, spot og mangel på respekt. Bodsgangen for Danmark skulle gå over officiel undskyldning og afstandtagen. Udover det vanskelige i at undskylde for noget, staten ret beset ikke havde del i, var opgaven umulig at løse. De krævede indrømmelser fra muslimske leders side kunne ikke blive indfriet. Det ville være at gå på kompromis - ikke bare med ytringsfriheden men også med dele af den demokratiske arv. Men afstandtagen fra hån, spot og diskrimination er ikke at gå på kompromis med ytringsfriheden. Det er at tage afstand fra konkrete handlinger og ytringer. Med mindre landets statsminister har begået en eklatant dumhed. Og det var, hvad Statsministeren havde gjort.

Igen blev hele Statsministeriets handlingsplan hængt op på et enkelt ord: Ordet 'undskyld'. Der er imidlertid noget, der taler for, at dette ord har væsensforskellige konnotationer i

forskellige kulturelle sammenhænge. Hvor det er et ord, der i dansk sammenhæng forstås 'personligt' – dvs. at statsministeren ved en undskyldning ville påtage sig det personlige/direkte ansvar (hvilket er indlysende absurd i den givne sag) – så har det i en arabisk kontekst også et element, der hænger sammen med lederskab. Det er en del af lederens opgave at udvise 'storsind', at påtage sig at undskylde på vegne af en aktør i fællesskabet. Altså at lederen (patriarken, klan- eller stammelederen, osv.) ikke påtager sig det *personlige/direkte* ansvar men skal klargøre, at hvad en 'landsbytosse' foretager sig, ikke sker på vegne af fællesskabet, endsiige er udtryk for fællesskabets position. Det mulige og langt fra uvæsentlige forhold blev der tilsyneladende ikke gjort noget som helst for at afdække. Og dermed var denne dør også lukket på forhånd.

Det er en del af lederens opgave at udvise 'storsind', at påtage sig at undskylde på vegne af en aktør i fællesskabet.

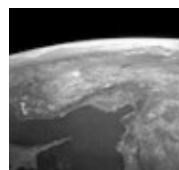
Der er en række årsager til, at karikaturkrisen eksploderede i mellem hænderne på os. Da tingene gik amok i slutningen af januar 2006, var de udenfor dansk kontrol. Sagen blev brugt indenrigspolitisk og udenrigspolitisk i Mellemøsten. De mest reaktionære kræfter i Mellemøsten kappedes om at bruge sagen til politisk vinding. Danmark har måttet lide den tort at være trinbræt for at Irans præsident Ahmadinejad har kunne rejse sig som en stadig vigtigere politisk leder i regionen og aflede opmærksomheden fra landets atomprogram. Set med snævre danske øjne må vi frygte - jfr. PETs seneste rapport - at danskeres sikkerhed er forværret. Hertil kommer økonomiske tab som følge af forbrugerboykot af danske varer og en trist deroute for det danske brand internationalt.

Den del af den danske udenrigstjeneste, der ikke er sparet væk af regeringen, arbejdede på højtryk under krisen. Sagen kunne imidlertid få lov til at accelerere, fordi de politiske handlemuligheder var stærkt indskrænket for de danske diplomater. Italesættelsen af konflikten som et spørgsmål om ytringsfrihed umuliggjorde

en sund exitstrategi for Danmark. Mens Danmark oplevede den værste politiske krise i mere ned 60 år, hang vi som nation fast i Statsministerens spind. Det gjorde han desværre også selv. Med blot et minimum af udenrigspolitisk indsigt i Statsministeriet tilbage i oktober 2005 kunne Statsministeren senere have undgået den pinagtige optræden på den arabiske tv-station, Al-Arabiya. Den tjente hverken til hans eftermæle eller nationens stolthed. Statsministeriets ellers så klare kommunikationsstrategi hang uhjælpelig fast i sit tidligere spind. En central udmelding i en pressemeddelelse fra 31. januar i år, mens situationen var mest kritisk, blev, at Statsministeren ville "emphasise that in Denmark we attach fundamental importance to the freedom of expression, which is a vital and indispensable part of a democratic society.". Tilbage til square one.

Det behøvede nu ikke at være så svært. Tænk hvis Statsministeren havde taget mødet med ambassadørerne fra de muslimske lande for et år siden og udtalt "Jeg tager på det skarpeste afstand fra den opførsel" og fortsat "Der er tale om en uacceptabel opførsel fra en lille gruppe unge mennesker. Deres smagløse optræden repræsenterer på ingen måde det danske folks eller unge danskeres syn på muslimer eller Islam". Mit bud er, at der ikke ville have været nogen karikaturkrise i foråret 2006. Citaterne er ikke taget ud af den blå luft. Det er Statsministerens egne. Udtalt ganske for nylig i forbindelse med Dansk Folkepartis Ungdoms ynkelige eskapader på en sommerlejr. Det er glædeligt, at Statsministeren og hans embedsmænd trods alt er i stand til at lære af tidligere fejl. Og det er også en meget direkte indrømmelse af den fatale fejl, der blev begået for et år siden, og som kastede Danmark ud i en dødensalvorlig politisk krise.

Tilbage står, om der er tillid til Statsministerens dømmekraft efter hans eklatante politiske fejltagelse i oktober sidste år. Jeg har i hvert fald ikke. Eller som Mogens Lykketoft skånsomt har sagt det: "Jeg er meget, meget glad for, at statsministeren ikke er valgt til at lede et større land end Danmark".

Mellemøsten), sidder i SF's hovedbestyrelse og i i

Trine Pertou Mach er cand.scient.pol. fra Århus Universitet. Hun arbejder som programkoordinator i Mellemfolkeligt Samvirke på Det Arabiske Initiativ (Nordafrika og

styrelsen for tænketanken NyAgenda. Er talsperson for organisationen Udfordring Europa. Specialist i den arabiske verden, menneskerettigheder, demokratisering og civilsamfundsudvikling. Beskæftiger sig en del med kvinders rettigheder i den arabiske verden. 1998-2001 ansat som politisk akademisk medarbejder i EU-parlamentet med fokus på EU's institutionelle forhold (åbenhed, integration, komitologi, traktatforhandlinger og regeringskonferencer). 2001-3 ansat på EU-kommissionens delegation i Kairo, Ægypten, med ansvar for NGO-bistand, civilsamfund, demokrati og fattigdomsbekæmpelse; dækkede menneskerettigheds-situationen i landet. 2003-4 ansat i WWF Verdensnaturfonden, København, som leder af et demokratiudviklingsprojekt i Kaliningrad. Er tidligere talsperson for Junibevægelsen (2000-2005). Har skrevet en række debatindlæg og bidrag til bøger (bl.a. "Udfordring Europa", Forlaget Politisk Revy (2002); "Scenarier for europæisk samarbejde. Hvidbog om fire mulige udviklinger af det europæiske samarbejde" (2004); "Smag på Europa" med Ellen Trane Nørby (2004). Hun er foredragsholder og debattør, og har bl.a. været kommentator for Dagen og dagbladet Information.